

'האי תנא' שאמר רב אשי היינו רבי אליעזר. אבל תנא קמא יכול לסבור מזבח בדרום קאי ואעפ"כ מגיש בקרן מערבית דרומית כי הוא המקום הקרוב ביותר ל'לפני ה'" הגם שאינו מול הפתח. [תדע, שהרי לכל התנאים שאינם סוברים מזבח בצפון, לא שמענו שחטאת העוף נעשית בקרן אחרת]. אבל רבי אליעזר נקט לשחוט בצד דרום ולא במערב ולא על חוד הקרן (כמו שפירש להדיא רש"י בסוטה יד:), הרי שמקיים הכתוב 'לפני ה'" במלואו כששוחט בדרום. ומזה מוכח שלדעתו גם צד דרום הוא מול הפתח, דכוליה מזבח בצפון, הלכך מתקיימים בו שני המקראות במלואם. [ונראה קצת שרבי אליעזר הולך לשיטתו [למאי דגרס רש"י כאן 'רבי אליעזר'. ואולם בסוטה הגרסה בגמרא וברש"י רבי אליעזר. וכ"ה בדק"ס] שאמר (בפסחים סח:): בישוב שני המקראות 'עצרת לה' אלקיך' ו'עצרת תהיה לכם' – או כולו לה' או כולו לכם. הרי ששיטתו להעמיד שני מקראות סותרים ב'או' 'או', ולא כרבי יהושע המקיימם יחד בחציו חציו, וזהו שאמר כאן שמצד שני הכתובים לבדם הוא אמינא או בדרום או במערב. אך משום שאם יעשה בדרום, יקיים בזה גם 'לפני ה'" לכך יש לעשות בדרום דוקא ולא במערב].

'מאי קאמר? אמר רבי אשי: הכי קאמר, בכל מקום היתה כשירה למליקתה אלא זה היה מקומה להזאתה' – לפי פרוש רש"י משמע שזה ששנה התנא 'חטאת העוף היתה נעשית על קרן דרומית מערבית' – הכוונה רק להזאה, אבל המליקה כשרה בכל מקום. וכן מוכח מהסמ"ג (בדין חטאת העוף), וכן כתב הרז"ה (בפירושו למסכת קנים) בהדיא.

אכן הרמב"ם (מעשה הקרבנות ז) כתב שהמליקה היתה נעשית על קרן דרומית מערבית. ונראה שמפרש המשנה כפשטותה, על כל מעשה החטאת. וטעם הדבר, כיון שההזאה צריכה להיות שם מן הדין, לכך גם המליקה היו עושים שם, כדי שלא ישפך בינתים דם הנפש על הארץ, הגם שהמליקה מצד עצמה כשרה בכל מקום. וזו כוונת הגמרא כאן – בכל מקום היתה כשרה למליקתה – מן הדין, אך כיון שזה היה מקומה להזאתה, לכך גם היתה נמלקת שם (עפ"י זבח תודה. וע"ע טהרת הקדש; חק נתן).

ונראה לדייק כן גם מלשון רש"י (בד"ה מה חטאת) שכתב שחטאת העוף אינה צריכה צפון שהרי נעשית בקרן מערבית דרומית – משמע שפרש גם כלפי המליקה, כי אם המדובר רק על ההזאה, אין כלל שייכות לדין צפון. עוד העירו המפרשים, שמדברי התוספתא מבואר שמלקה בכל מקום בעזרה – כשרה, ואילו ברמב"ם משמע שצריך מזבח דוקא. וכבר נחלקו בדבר הראשונים בריש מסכת קנים. וע"ע שיטמ"ק בהשמטות; תוס' להלן סה. קרית ספר מעה"ק ז; טהרת הקדש קרן אורה סד: סה. מנחת חינוך קכד, א; מקדש דוד סוס"י כה ועוד. ויש גורסים בתוספתא 'במזבח' במקום 'בעזרה'.

דף סד

'שאיין לך קל בעופות יותר ממוראה ונוצה, פעמים שהכהן זורקן יותר מבשליש אמה' – משמע שאסור לקשור באבן או בכל דבר אחר כדי לזרוק. ואפשר משום שכתוב והשליך אותה – ולא דבר אחר עמה. [ואע"פ שבתורת כהנים דרשו מאתה כמה דברים – גם זאת ניתן לשמוע] (שפת אמת).

ע"ע בשיחות מוסר לגר"ח שמואלביץ (מאמר ה'תשל"א) שהעיר מכאן על ענין 'יחוד הלב' המקנה לאדם כחות בלתי רגילים.

'הני טפי מתלתין וחד הויין' – לפרש"י, היה מולק בראשו של מזבח ולא על הסובב, כי לשיטתו לא היה כבש שמאלי לסובב. ואף על פי שלא היה עומד על הקרן אלא במקום הילוך הכהנים, נמצא אם כן שאינו רחוק מהתחלת הכבש אלא 5 אמות [שהרי כל משך צלע המזבח בראשו הוא 28 אמה, והכבש

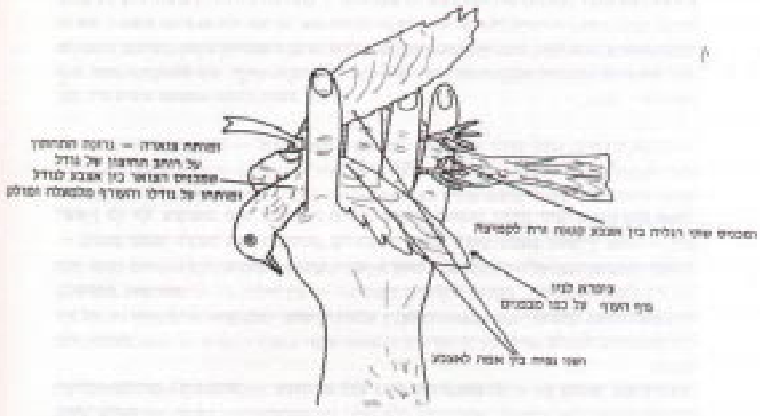
בנוי באמצע, רחבו 16 אמה, נמצא מתחילת הכבש יש 6 אמות עד חוד הקרן לכל צד. הוצא את אמת הקרן עצמה – הרי 5], הוסף את רחבו של כבש (16) – הרי 21. מכל מקום, עדיין הוא מרוחק מבית הדשן כפי מידת האלכסון של 23 על 21 ועוד חצי אמה (של מרחק בית הדשן מהכבש), ועולה יותר מ-31. (אלו תורף דברי רש"י. ע' חו"א יז, ט).

'נסכים שלא יתעשנו...' – משמע שאסור לכסות את הכלי. ואיני יודע הטעם (שפת אמת).

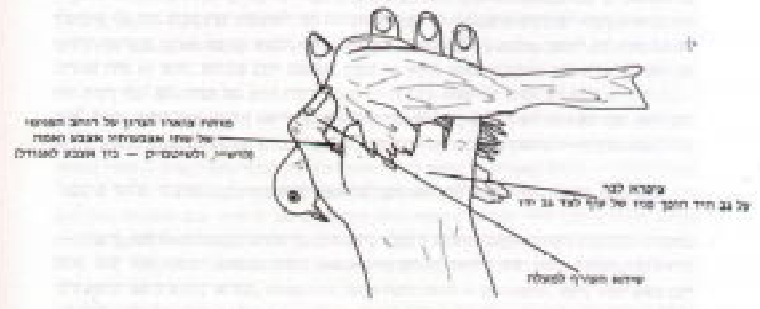
– משמע שלולא הטעמים המיוחדים, היה צריך לעלות בימין ולהקיף עד קרן מערבית דרומית. מכאן סמך למה שציידד במשנה ברורה (קמא סק"ה) שהחזן המוליך ספר תורה לבימה, יעלה דרך ימין אפילו אם היא דרך ארוכה [ורק יחיד הנקרא לעלות לתורה – עולה בקצרה, שצריך למהר משום כבוד הציבור וכבוד התורה. ע"ש בשער הציון. ובשו"ת חתם סופר (ח"א קפז) כתב להוכיח מכאן שדרך ימין עדיפה אפילו כשצריך להאריך, אלא שאין כן משמעות הבית-יוסף. אך להאמור יש לחלק בין שאר מקומות לזה שקראוהו לעלות לתורה].

'ע"ב) אוהו גפיו בשתי אצבעות ושני רגלים בשתי אצבעות, ומותח צוארו על רוחב שתי אצבעותיו, ומולק, וזו היא עבודה קשה שבמקדש' – יש מפרשים (ע' שיטה מקובצת חולין כא. וכיו"ב כתב בספר מקדש דוד כח, ד. וע"ע שלום רב) שמולק באגודל של אותה יד אשר בה הוא אוהו את העוף, כיון שכל העבודות אינן נעשות אלא בימין. ומפני כן היתה זו עבודה קשה. ואילו היה יכול לאחוז ביד אחת ולמלוך ביד האחרת – מה קושי יש בדבר.

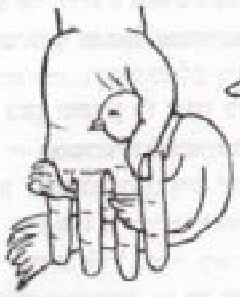
(1)

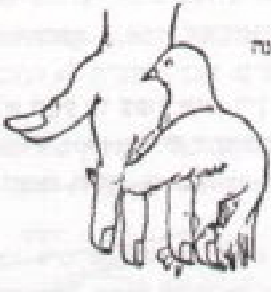
בסתותא תבא: קיפולת סלבר... -

תבא תחילתו של תולד ומעלה קפולת תולד
 תבא תחילתו של תולד ומעלה קפולת תולד

כרמל

חנה

'במתניתא תנא: ציפרא מלבר...' –

(2)

[שני התרשימים לקוחים מתוך הספר 'שיחת חולין' (איורים ותרשימים ובאורים מפורטים על מסכת חולין לפי סדר המסכת, דף דף), מאת הרב אמת' בן דוד שליט"א, מירושלים].

ואולם יש מפרשים, שהמליקה התבצעה ביד האחרת, הימנית. ולדעתם האחיזה יכולה להעשות בשמאל. כן משמע מפרוש המשניות להרמב"ם. וכן כתב בתפארת ישראל בהקדמתו לקדשים ('חומר בקדש' פ"ו ז).

(3)

התרשים לקוח מתוך הספר 'מאור' (המכיל צילומים ואיורים ובאורים על מסכת חולין והלכות טריפות) – מאת הרב ישראל מאיר לוינגר שליט"א, רבה הראשי של העיר באזל, בשויץ.

תודה שלוחה למחברים הנכבדים על רשות ההעתקה.

'...חוץ מן העולה לשלשה דברים הללו שעולים דרך מערב ויורדין דרך מערב, עולין דרך ימין ויורדין דרך ימין. דרך ימין? דרך שמאל הוא?!...!' – יש לשאול לדברי הר' חיים כהן (בתוס' להלן פז: ד"ה אויר) שהיה אויר בין כבש למזבח יותר מאמה, כך שהכבש מסתיים לפני הסובב, אם כן יש לפרש הברייתא ללא כל דוחק, שהיה עולה בכבש דרך ימין כדי לפנות בכבש הקטן [שהיה בימין הכבש הגדול] לסובב, וכשהגיע לסובב היה פונה בו לשמאל, לקרן דרומית מערבית. שהרי לא היה כבש קטן לצד מערב (כמש"כ רש"י בע"א. וכמו שכתבו התוס' לדייק מדקתני שני כבשים קטנים ולא שלשה) וכדי לעלות על הסובב נצרך לילך תחילה לימין. נמצאת הברייתא כפשוטה, עולים למזבח למערב אך בימין הכבש, כדי לפנות תחילה לכבש המזרחי. ואולם נראה שמלשון הברייתא (סב:) 'נמצא פורח (הכבש) אמה על יסוד ואמה על סובב', וכן מלשון הגמרא לעיל (נד.) 'כנגד אמה יסוד ועל אמה סובב' – משמע להדיא שהכבש עולה על הסובב. ולכן נראה שדאי רוב הכבש פורח ועולה על הסובב, רק בקטע אחד מהכבש עשו הפסק אויר יותר מאמה סובב כדי לקיים מצות זריקה מאותו מקום. וכיון שכן הרי אי אפשר לילך על הסובב ממזרח למערב בדרום המזבח, שהרי הכבש חוסמו, וכשעולה למערב צריך לעלות לראש המזבח.

'עולת העוף כיצד נעשית... ומבדיל' – מרש"י משמע שההבדלה היא חיתוך שני הסימנים, גם אם הראש מחובר עדיין לגוף. ובחטאת העוף – חותך סימן אחד בלבד. ואילו ברמב"ם משמע שמבדיל בעולת העוף לגמרי, ובחטאת אינו מפריד לגמרי [וכן דעת החינוך (קכד) והסמ"ג (לאוין שכז) – עפ"י כס"מ ומנ"ח שם].

וכבר דנו המפרשים בישוב הסוגיה דלהלן ובמסכת חולין (כ) לשיטת הרמב"ם. ע' בלחם-משנה הל' מעשה הקרבנות ז,ו ובשאר נושאי הכלים; קרן אורה כאן ולהלן סה: זבח תודה; יד דוד להלן סה; אבי עזרי (חמישיאה) מעה"ק ז,ו. וע"ע בחדושי הגר"ה על הש"ס בענין חסרון אבר בעוף, בין מליקתו למתן דמו.

'שיסע ולא הבדיל. ואם הבדיל – כשר' – פשטות הלשון מורה שאסור להבדיל, אלא שאם הבדיל לא פסל. וכן משמע בתורת כהנים (ויקרא, דיבורא דנדבה ט,ו). וכן דעת ר"א ממיץ בספר יראים (השלם' שיט. ע"ש בתועפות ראם ובמלבי"ם ויקרא ז), שאם הבדיל – לוקה. וכן דעת בה"ג. ואולם הרמב"ם כתב שאין זו אזהרה אלא מניעה, שאין צריך להבדיל. (ע' בהלכות מעשה הקרבנות ו,כב; ספר המצוות שורש ת. וע' שפת אמת, יד דוד וזבח תודה).

'חטאת העוף שמלקה שלא לשמה, מיצה דמה שלא לשמה... פסול' – פשטות המשנה משמע שהמיצוי מעכב בחטאת העוף, שלכך אם מיצה שלא לשמה – פסולה. [וכן צריך לומר שתנא דידן סובר 'מפגלין בחצי מתיר'. או גם יש לומר שהמשנה נקטה את העבודה האחרונה, אך מדובר שפיגל גם בהזאה. ע' חזון איש יז,ת. וע"ע מנ"ח קמד,ו שהעיר כן על לשון הרמב"ם]. ואולם לדעת התנא (וכן דעת רב הונא. – ע' לעיל נב; מעילה ח ט) שאין המיצוי מעכב, צריך לומר 'היזוד' במקום 'מיצה' (עפ"י תוס' להלן בסוף פרקין ובמעילה ט).

דף סה

'לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי זית – כשר' – אמנם אי אתה מוצא קרבן עוף שיש בו אכילה והקטרה כאחת, שהרי העולה כולה כליל וחטאת העוף כולה לכהנים ואין למזבח אלא דמה, אעפ"כ הוצרך